

САБОРНИК

БИЛТЕН БЕОГРАДСКЕ САБОРНЕ ЦРКВЕ
СВЕТОГ АРХАНГЕЛА МИХАИЛА

НЕДЕЉА, 4. НОВЕМБАР 2018, ГОДИНА 20, БР. 8

БОРЂЕ М. СТАНОЈЕВИЋ - ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ОСВЕТЛИО СРБИЈУ

У нашој новој рубрици о великим људима и догађајима из историје Првог београдског певачког друштва (ПБПД), које ове године слави свој велики јубилеј - 165 година постојања, говоримо о изузетном човеку, који је у (тадашњем) Београдском певачком друштву провео две деценије, од тога 12 година на месту председника. Ове године, навршило се 160 година од његовог рођења.

Борђе М. Станојевић је био велики пријатељ и земљак Стевана Мокрањца, рођен је и живео такође у Неготину (у истој улици), 7. априла 1858. године. По завршеној неготинској гимназији, завршио је и Прву београдску гимназију, код чувеног професора Косте Вујића, а затим и Природно-математички одсек Филозофског факултета у Београду. Још на почету студија, писао је своје прве стручне и научне радове. Кад је 1881. дипломирао, задржан је као асистент на Катедри за физику (међу првима који га је препознао као изузетно даровитог је био Димитрије Нешић, један од оснивача ПБПД и утемељивача српске просвете). Исте године, био је у Паризу, на Међународној изложби о електрицитету. У то време, постао је и секретар и члан Упраног одбора Београдског певачког друштва. Још тада, као веома млад, истакао се, у име овог Друштва, јавним говорима и свечаним беседама, на великој, масовној прослави 30-годишњице БПД. Године 1883, положио је професорски испит из физике, механике и астрономије, и постављен за професора физике у Првој београдској гимназији.

Читаваог живота се бавио истраживањем електрицитета и његове употребе, истраживањима из области физике, астрономије, механике... Био је то човек изузетног, несвакидашњег, ТЕСЛИЈАНСКОГ УМА, изван и испред свога времена, који је померао границе и видео оно што је туђем оку и уму било недоступно. Од 1883. до 1887, био је, као питомац Министарства војног, на студијама и раду у најпознатијим астрономским и метеоролошким опсерваторијама Европе. Због својих изузетних резултата, добио је позив Париске опсерваторије за учешће у научно-истраживачкој експедицији у Сибиру, ради проучавања помрачења сунца (ПРВИ ЈЕ НАПРАВИО СНИМАК ТОТАЛНОГ ПОМРАЧЕЊА СУНЦА), а затим и у научно-истраживачкој експедицији ради проучавања сунца и термичког спектра у Сахари. У то време, а и касније, објавио је неколико научних радова из астрофизике, у из-

дањима Париске академије наука - ово су били ПРВИ НАУЧНИ РАДОВИ ИЗ АСТРОНОМИЈЕ КОД СРБА. Боравећи често у европским градовима, на научним и техничким скуповима и изложбама, стечена знања је одмах примењивао у својој Отаџбини.

Заслужан је за увођење ПРВОГ ЕЛЕКТРИЧНОГ ОСВЕТЉЕЊА У БЕОГРАД И СРБИЈУ, крајем 80-их година 19. века (уместо до тада коришћеног гасног осветљења), због чега је Београд постао једна од првих европских престоница са електричним осветљењем. Осветлио је, на овај начин, и Ужице, Лесковац, Чачак, Зајечар, Крушевац, Крагујевац, Паланку, Горњи Милановац... Захваљујући њему, покренут је ПРВИ ЕЛЕКТРИЧНИ ТРАМВАЈ у Београду и Србији, само 6 година после првог трамваја у Ричмонду (САД). Године 1887, постао је редовни професор физике и механике на Војној академији, а 1893. професор експерименталне физике на Великој школи, потом и професор астрономије. Био је управник Београдске астрономске и метеоролошке опсерваторије. Све ове године, био је члан Управе БПД, а од 1888. и његов председник. Почетком 20. века, постао је редовни професор Универзитета у Београду, а 1909. декан Филозофског факултета. Од 1913. до 1919, био је ректор Београдског универзитета, и то у најтеже време - током Великог рата и бомбардовања Универзитета 1914, што је и фотографски забележио. Био је један од ретких пријатеља Николе Тесле; 1894. је написао књигу *Никола Тесла и његова открића*. Организовао је једину Теслину посету Београду, 1892. године, и испратио га лично до Будимпеште. Био је једна од ретких личности која је још у оно време проучавала и разумела Теслин рад.

Борђе Станојевић је заслужан за изградњу ПРВИХ ХИДРОЦЕНТРАЛА У СРБИЈИ: Ужице, Вучје, Ниш, Велико Градиште, Власотинце, Ивањица и Зајечар. Само 5 г. после изградње Теслине хидроцентрале на Нијагариним водопадима, Станојевић је применио систем Теслине хидроцентрале у Ужицу, на реци Ђетињи. Конструисао је и БЕОГРАДСКУ ТЕРМОЦЕНТРАЛУ, а остварио је и ПРВУ РАДИО-ВЕЗУ У СРБИЈИ, 1904. Основао је Институт за физику Природно-математичког факултета у Београду. Био је један од оснивача српског покрета за есперанто. Аутор је ПРВЕ ФОТОГРАФИЈЕ У БОЈИ код нас - *Циганче са виолином*, наше прве књиге о ваздухопловству, као и наше ПРВЕ ФОТОМОНОГРАФИЈЕ У БОЈИ - *Србија у сликама*. Био је секретар Међународног удружења за научну фотографију и увео је фотографију у српску науку. Аутор је и првих фотографија у историји ПБПД. Донео је у Србију први рендген и направио ПРВИ РЕНДГЕНСКИ СНИМАК код нас; денео је и прве расхладне уређаје. Основао је Комисију за индустрију хладноће у Србији (1907), а Србија је, захваљујући њему, била један од оснивача Међународног института за хлађење, са седиштем у Паризу.

Објавио је више од стотину научних радова, а међу његовим књигама су: *Из науке о светлости*, *Наука о енергији тела*, *механика - динамика*, *Звездано небо независне Србије*, *Шетња по облацима*, *Етар и електрицитет у модерној физици*, *Централне силе у природи*, *Аероплан и природне непогоде*,

Бомбардовање Београдског универзитета од стране аустроугарске артиљерије (предговор је писао чувени француски физичар Л. Поенкаре)... Иако човек генијалног ума и бриљантних достигнућа (или можда управо због тога), у својој земљи је био несхваћен и одбијан: водио је тешку борбу са ондашњим академским круговима око спровођења метарског система, па чак и око увођења електричног осветљења у Београд. Српска краљевска академија је одбила његове научне радове из физике сунца, иако их је одобрила Париска академија наука, као и Станојевићев пријатељ и ментор, Жил Жансен, светски признати астрофизичар. И поред свега тога, а и упркос великим разочарењима, остао је велики ентузијаста и родољуб.

Иако би се очекивало да овакав човек, са непојмљиво богатим и сложеним животом, није имао простора да се и породично оствари, Станојевић је био ожењен Станом, дворском дамом краљице Наталије и унуком војводе Првог српског устанка, Анте Богићевића, са којом је имао четворо деце. У својим племенитим и родољубивим тежњама да омогући свом народу развој, напредак и бољитак у сваком погледу, 1905. је платио 2.000 дуката за израду пројекта типских сељачких кућа и осталих економских зграда, а ови планови су, преко Црвеног крста, бесплатно слати општинама и срезовима. Бавио се и гајењем воћа, поврћа и племенитих врста воћа, да би и тиме послужио Отаџбини. Преминуо је од срчаног удара, 24. децембра 1921. године, у Паризу. Сахрањен је на Новом гробљу у Београду. У Неготину постоји Трг Ђорђа Станојевића, са његовим спомеником, а Нови Београд му је посветио улицу, 2005. Испред палате *Београд* и улаза у *Електродистрибуцију*, налази се његова биста. Електропривреда Србије додељује признање *Ђорђе Станојевић* за допринос у развоју српске електропривреде.

БЕОГРАДСКО ПЕВАЧКО ДРУШТВО

Ђорђе М. Станојевић је предводио БПД у *златно доба* ове најстарије музичке институције у Србији, током њеног највећег успона у дотадашњој историји, када је диригент Хора био Стеван Мокрањац. Предводио је БПД на његовим иностраним турнејама, као први српски ансамбл који је гостовао у тим земљама (Русија, Немачка, Мађарска, Грчка, Далмација, Бугарска, Аустро-угарска, Турска...), када је оно било и својеврсни културни амбасадор и дипломатско-политички представник своје земље. Ове турнеје и догађаји од националног и међународног значаја су мењали токове српске историје, а Станојевић је био *глава* и *ум* ове институције, онај ко је те догађаје припремао, осмишљавао и спроводио на дипломатском, политичком и културном нивоу. Његов и Мокрањчев гениј чинили су изванредан spoj, који је ово Друштво виину у тако изузетна историјска, духовна и уметничка пространства.

У четвртак, на Митровдан, Света Литургија почиње у 9:00. Свечари Светог Димитрија могу доносити жито и славске колаче на освећење од 7:00.

У НЕДЕЉИ 23. ПО ДУХОВИМА ПРОСЛАВЉАМО:

- 04.(22) Свети равноапостолни Аверкије Јерапољски
- 05.(23) Свети апостол Јаков, први епископ Јерусалимски
- 06.(24) Свети мученик Арета; Икона Богородице “Свих жалосних Радост”
- 07.(25) Свети мученици Маркијан и Мартирије
- 08.(26) *Свети великомученик Димитрије - Митровдан*
- 09.(27) Свети мученик Нестор
- 10.(28) Св. муч. Терентије; Св. Арсеније Сремац, Архиепископ српски

- ПРВО БЕОГРАДСКО ПЕВАЧКО ДРУШТВО -

хор Саборне цркве и најстарија музичка институција у Србији (1853), која ове године слави свој велики, 165-годишњи јубилеј, објављује

АУДИЦИЈУ ЗА НОВЕ ЧЛАНОВЕ ХОРА

понедељком и четвртком у 19:00,
у својим просторијама, на Косанчићевом венцу 32.
Информације на тел: 065/ 333-1853.

- Три деценије је овај Хор предводио Стеван Мокрањац и у њему стварао своја највећа и најпознатија дела, путовао са ПБПД на прве иностране турнеје које је, у историји, остварио један српски ансамбл, а ти први музички и дипломатско-културни походи су мењали историјску слику Србије
- Хором су дириговали сви најпознатији српски диригенти и композитори
- Међу председницима, члановима, добротворима и почасним члановима ПБПД били су министри, председници влада, дипломате, академици, професори, индустријалци, архијереји, свештенослужитељи, оперски певачи, српски и светски музичари, научници, књижевници, сликари, војсковође, председници најважнијих институција културе, просвете, Цркве и државе
- ПБПД је уграђено у темеље и стубове српске културе и просвете
- До Другог светског рата, високи покровитељи овог Друштва су били српски владари, а од 1945. су СПЦ и српски патријарси
- У појединим периодима историје, ПБПД је важило за један од најбољих хорова света; позивано је на домаће и међународне свечаности и историјске јубилеје, музичке фестивале, културне догађаје и духовна сабрања...
- ПБПД је чувар српског националног блага, традиције и духовности, национална институција са изузетном историјском мисијом...

Главни и одговорни уредник: протојереј-ставрофор Петар Лукић. Уредник издања: Ивана Радовановић. Тел. храма: 011/2636-684. Факс: 011/2636-566.
www.saborna-crkva.com. sabornik@saborna-crkva.com. Тираж: 1000 примерака.